

Partimotion

Motion till riksdagen 2016/17:1078

av Jan Björklund m.fl. (L)

Ökade insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell kartläggning av omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvärdering av det offentligas olika insatser mot hedersrelaterat våld och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hedersmotiv ska anses som en försvårande omständighet vid straffmätning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om permanent skyddad identitet för personer som lever under en långvarig hotbild och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en permanent nationell samordning av hedersfrågorna och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka statliga och kommunala myndigheters arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till organisationer som arbetar med hedersfrågor och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om organisationer som motarbetar demokratiska principer och jämställdhet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förtydligande av socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en person under 18 år aldrig ska kunna räknas som gift enligt svensk rätt och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om erkännande av tvångsäktenskap och fullmaktsäktenskap och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalisering av stämpling eller försök till vilseledande till tvångsäktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommission gällande svenska myndigheters agerande i frågor om barnäktenskap och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tiotusentals flickor och kvinnor lever i dag i ofrihet mitt i det svenska samhället. De övervakas i detalj av familjen eller av självutnämnda moralvaktare. Kläder, umgänge och utbildningsval kontrolleras. Flickor tvingas in i äktenskap med vuxna män och utsätts för oskuldskontroller. Flickor känner oro och rädsla för att under loven bli bortgifta. De som trotsar löper stora risker. De hotas, utsätts för våld, och vissa får till och med betala med sitt liv. Även pojkar och män drabbas. Allt detta för att upprätthålla en familjeheder som krockar med vårt sekulära och moderna samhälle.

Det är av yttersta vikt att ha en tydlig analys av hedersrelaterat våld och förtryck. Av ideologiska skäl eller av missriktad välvilja förekommer det fortfarande – särskilt på politikens vänsterkant – att mekanismerna bakom denna form av våld osynliggörs eller att det öppet förnekas att hedersrelaterat våld och förtryck ens existerar som en särskild företeelse.

Ett sådant förnekande är förödande, och leder bara till att offren osynliggörs. Hedersrelaterat våld och förtryck har givetvis nära kopplingar till våld mot kvinnor, men drabbar också män. Det bakomliggande värdesystemet involverar hela familjen och släkten och tar sig uttryck i olika slags kontroller och maktutövning som ofta bygger på att många deltar. Föräldrarna utfärdar förbud mot att träffa kamrater, bröder kontrollerar beteendet i skolan, släktingar deltar i förhandlingar om vem offret ska bli bortgift med och så vidare.

Även om hederstraditioner är särskilt utbredda i vissa geografiska områden eller bland människor som har sin härstamning därifrån, så är det viktigt att betona att de i sig inte har någonting med religion eller etnicitet att göra. Det är genom kunskap, synliggörande och reflekterande debatt som traditioner förändras. Också här måste alla former av kollektivt skuldbeläggande motverkas, samtidigt som företeelsen inte sopas under mattan.

För oss liberaler är det självklart att sätta individen före kollektivet. Samhället måste reagera och agera på samma sätt oavsett offrets bakgrund, kultur eller religion.

I Liberalernas budgetalternativ presenterar vi en särskild satsning om en halv miljard kronor under fyra år för att stärka och permanenta arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa medel innebär en bred ambitionshöjning som ska få genomslag i hela samhället.

Hbt-personer oavsett kön drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck på grund av normer om sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Det är därför av stor vikt att hbt-perspektivet integreras i alla relevanta delar av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

I denna motion redovisar vi några av de satsningar som möjliggörs genom vår budgetsatsning, tillsammans med lagändringar och andra förslag som inte är direkt

budgetrelaterade. I en särskild motion presenterar vi dessutom Liberalernas förslag för att motverka våld i nära relationer. Eftersom dessa problemområden är delvis överlappande har även dessa förslag betydelse i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det gäller till exempel frågor kring stödet till jourverksamhet, tillgången på jourlägenheter och skyddade boenden och behovet av en utbyggd nationell hjälplinje.

Kartlägg och synliggör förtrycket

Det är viktigt att synliggöra det hedersrelaterade våldet och förtrycket i samhället och följa utvecklingen över tid. Därför föreslår Liberalerna en nationell kartläggning av omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck. En sådan studie bör också skapa ökad kunskap om vilka som är offer och vilka mekanismer som bidrar till att personer blir förövare. Vidare behövs en grundläggande utvärdering av det offentliga olika insatser.

Regeringen bör besluta att en sådan nationell kartläggning ska göras, och vi anvisar medel för detta inom ramen för vårt budgetalternativ. Det är också lämpligt att en sådan nationell kartläggning följs upp med jämna mellanrum så att utvecklingen över tid kan studeras.

Inför lex Fadime – hedersmotiv ska ge straffskärpning

Brott som begås i hederns namn är en svår kränkning av människans grundläggande rättigheter. Hedersrelaterade brott är också särskilt allvarliga eftersom de bygger på att familjen och dess närmaste nätverk utövar ett kollektivt förtryck av den enskilde. Varje gång en person utsätts för ett hedersrelaterat brott blir det också en signal till andra offer om vilka risker det innebär att inte underordna sig. Brottet är därför inte bara ett övergrepp mot offret, utan också ett sätt att signalera till omgivningen att hedersstrukturerna måste upprätthållas.

Av den orsaken måste hedersmotiv vägas in som en försvårande omständighet vid straffvärdesbedömningen. Straffskärpningsregeln i brottsbalkens kapitel 29 anger att bl.a. rasistiska och homofobiska motiv är omständigheter som ska leda till högre straff. Denna regel behöver ses över och utvidgas så att det uttryckligen framgår att även hedersmotiv ska ge straffskärpning.

Permanent skyddad identitet

Offer för hedersrelaterat våld är särskilt utsatta eftersom hoten utövas av flera, ofta närstående personer, under lång tid. Hoten kvarstår ofta även om bedömningen görs att den mest akuta hotnivån gått över.

Samhället måste se allvaret i situationen och ge ett långvarigt skydd. Där så är nödvändigt bör samhället bevilja en permanent skyddad identitet, som därmed inte behöver bli föremål för regelbunden omprövning. På så sätt ökar den drabbades möjligheter att få trygghet och kunna planera långsiktigt i en ny tillvaro.

Stärk myndigheternas arbete

Hedersrelaterat våld och förtryck är en fråga för hela Sverige. Länsstyrelsen i Östergötland och dess kompetensteam har i drygt 10 år haft ett nationellt uppdrag att

arbeta med hedersfrågor. De har gedigen kunskap och erfarenhet som måste tas till vara. Det behövs nu en permanent nationell samordning av hedersfrågorna, och förslagen i utredningsbetänkandet En nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck (SOU 2015:55) är i detta sammanhang intressanta. Liberalerna anser inte att hedersfrågorna hör hemma på en eventuell ny jämställdhetsmyndighet.

Det är vidare viktigt att stärka statliga och kommunala myndigheters arbete. Det är ofta personal i socialtjänsten, skolan, sjukvården eller polisen som först kommer i kontakt med personer som utsätts för hedersrelaterat förtryck. De måste ha kunskap att se signalerna och kunna videra rätt åtgärder.

Till exempel rättsväsendet liksom Skolverket och Socialstyrelsen måste få resurser för att arbeta långsiktigt med hedersproblematiken och öka kunskapen inom sina respektive verksamhetsfält. Detta möjliggörs genom den samlade satsning på arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck som redovisas i Liberalernas budgetalternativ.

Det är också angeläget att relevanta yrkesutbildningar ger tillräcklig kunskap kring hedersrelaterat våld. Relevanta yrkesgrupper är exempelvis sjuksköterskor, kuratorer, psykologer, socionomer, poliser, jurister och lärare.

Ökat stöd till organisationer som arbetar med hedersfrågor

De frivilligorganisationer som arbetar för att synliggöra hedersrelaterat förtryck, bilda opinion, sprida kunskap och stötta enskilda offer gör mycket viktiga insatser. Det behövs därför ökade resurser för stöd till sådana organisationer.

Vi vill också se mer stöd till förortens feminister – den feministrörelse som vuxit fram i utsatta områden. Liberalernas budgetsatsning mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck möjliggör högre ambitioner.

Offentliga medel ska däremot inte användas till att främja organisationer som motarbetar demokratiska principer och jämställdhet. Både stat och kommun måste bättre följa upp hur olika bidrag används och i förekommande fall dra in bidrag och kräva återbetalning.

Granska myndigheters agerande när någon dödat

I dag har Socialstyrelsen ansvar för att utreda dödsfall där barn avlidit på grund av brott eller vuxna avlidit på grund av brott av en närstående eller tidigare närstående person. Syftet är dock inte att granska de enskilda fallen. Liberalerna anser att detta inte räcker. Vi anser att det också måste kunna göras en granskning av myndigheternas agerande i ett enskilt fall, till exempel då en person mördats på grund av hedersmotiv. Detta förslag utvecklas närmare i Liberalernas kommittémotion om åtgärder mot våld i nära relationer.

Förtydliga socialtjänstlagen

Socialtjänsten ska i dag särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld i nära relationer kan vara i behov av stöd och hjälp. Det bör förtydligas att denna bestämmelse även inkluderar offer för hedersrelaterat våld och förtryck. Kommuner och landsting bör även ha kompetens att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck.

Hur det lokala arbetet ska organiseras beror på de lokala förhållandena. Små och stora kommuner har helt olika förutsättningar, och situationens krav kan också variera. Vår generella utgångspunkt är dock att en framgångsfaktor är samarbete mellan kommuner. Ett exempel är Origo, det regionala stödcentrum som finns för de 26 kommunerna i Stockholms län och som vänder sig till personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Täpp till luckorna i förbuden mot barn-, tvångs- och fullmaktsäktenskap

Lagstiftningen mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och fullmaktsäktenskap har skärpts i flera steg, och med Liberalerna som pådrivande kraft. Den senaste reformen gjordes den 1 juli 2014, då flera civilrättsliga och straffrättsliga lagändringar gjordes. Alla möjligheter till dispens från 18-årsgränsen för att gifta sig är sedan dess borta. Möjligheten att erkänna barnäktenskap och tvångsäktenskap som ingåtts utomlands har skärpts, så att det numera krävs ”synnerliga skäl”, vilket är lagens strängaste formulering. Samma krav gäller numera för möjligheten att erkänna äktenskap som ingåtts utomlands utan att båda parterna varit närvarande (fullmaktsäktenskap). Det har också införts skärpta krav på trossamfunden och deras vigselförrättare samt en utökad tillsyn över vigselverksamheten.

Vidare har två nya brottsrubriceringar införts, äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa. Äktenskapstvång består i att någon genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att gifta sig eller ingå en äktenskapsliknande förbindelse. Den som vilseleder eller lockar med någon på en utlandsresa i syfte att genomföra äktenskapstvång i ett annat land kan dömas för vilseledande till tvångsäktenskapsresa.

Dessa lagskärpningar är viktiga steg för att motverka extrema uttryck för hedersrelaterat tvång och förtryck. Men fortfarande finns det luckor, vilket visats genom de uppmärksammade incidenter där lokala myndigheter vid mottagningen av asylsökande har placerat bortgifta barn med sina vuxna makar därför att ett barnäktenskap ingåtts innan paret kom till Sverige.

Det finns också en möjlighet för svenska myndigheter att erkänna barnäktenskap eller tvångsäktenskap som begåtts utomlands, om det finns synnerliga skäl. Vad som skulle kunna vara tillräckligt starka skäl är oklart, och regeringen överlät åt rättstillämpningen att utforma en praxis. Vi menar att detta är olyckligt och att det i värsta fall kan locka fram en prejudikatsbildning som leder i helt motsatt riktning mot vad lagstiftaren avsåg.

Vi menar att det är viktigt att gå tillbaka till grundfrågan, som måste handla om hur den enskilda människans rätt till oberoende ska kunna tryggas. Vår slutsats är att det aldrig kan vara försvarbart att svensk lag skulle erkänna ett äktenskap som ingåtts utomlands genom tvång. En person under 18 år får därför aldrig enligt svensk lag betraktas som gift.

Vi är väl medvetna om att ett ovillkorligt förbud mot att erkänna personer under 18 år som gifta kommer att leda till fler så kallade haltande äktenskap, i detta fall genom att ett par enligt svensk internationell privaträtt anses vara ogifta samtidigt som personerna enligt en utländsk rättsordning anses vara gifta. En del skulle kunna betrakta det som en rättsförlust för den enskilde att inte få sitt äktenskap erkänt i Sverige.

Men för oss väger principerna om jämställdhet, barnets rättigheter och individens okränkbarhet tyngre. Det finns en orsak till att artonårsgränsen för att ingå äktenskap numera är ovillkorlig enligt svensk rätt, och det är att ett barn inte ens ska behöva löpa risken att förmås att ingå äktenskap eftersom barnet ändå inte kan ge ett samtycke. Att då erkänna utländska barnäktenskap under hänvisning till att barnet gett sitt samtycke enligt ett annat lands lag är inte att respektera barnets rättigheter.

Att barn som blivit bortgifta flyttar till Sverige får aldrig vara ett argument för svenska myndigheter och lagstiftare att kompromissa med de grundläggande principer om jämställdhet och individens okränkbarhet som vårt rättssystem vilar på. Av denna orsak föreslår vi att lagen ändras så att en person under 18 år inte ska kunna räknas som gift enligt svensk rätt, inte ens om personen blev bortgift innan någon av makarna hade anknytning till Sverige. Lagen bör även skärpas vad gäller dagens möjlighet att i synnerliga fall erkänna tvångsäktenskap eller fullmaktsäktenskap.

Vi vill vidare att stämpling eller försök till vilseledande till tvångsäktenskapsresa ska kriminaliseras. Denna bestämmelse skulle på grund av bevissvårigheter sannolikt sällan kunna användas i domstol, men det skulle ge en viktig preventiv signal till den som överväger att t.ex. försöka lura sitt barn att följa med utomlands för att där genomföra en vigsel.

Haverikommission mot barnäktenskap

Det behövs en särskild genomlysning – kalla det gärna en haverikommission – av svenska myndigheters agerande gentemot barn som kommit till Sverige och varit bortgifta i utlandet. Vid den stora tillströmningen av asylsökande hösten 2015 visade det sig att många kommuner valde att betrakta barnen som gifta och placerade dem därför med deras vuxna makar. Att svenska myndigheter har bidragit till att upprätthålla barnäktenskap behöver granskas och nödvändiga lärdomar dras för att förebygga att liknande situationer inträffar i framtiden.

Jan Björklund (L)

Christer Nylander (L)

Tina Acketoft (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Roger Haddad (L)

Nina Lundström (L)

Birgitta Ohlsson (L)

Mathias Sundin (L)

Maria Weimer (L)

Said Abdu (L)

Maria Arnholm (L)

Bengt Eliasson (L)

Robert Hannah (L)

Fredrik Malm (L)

Mats Persson (L)

Lars Tysklind (L)

Barbro Westerholm (L)

Allan Widman (L)

Christina Örnejär (L)